

AZ IDEGRENSZER KÓROS IZGÉKONYSÁGÁNAK LEHANGOLÁSÁRA

Margit-sziget

„A jelen kis könyv kevés igénynyel lép a világ elé. Összes ambíciója csupán az, hogy a Margit-sziget és a rajta épült fürdő megismertetéséhez némileg hozzá járuljon.” – írta 1872-ben, Pesten kiadott Margit-sziget című könyve elején Törs Kálmán hírlapíró. Munkájában részletesen leírja a sziget régészeti és történelmi emlékeit, majd kézen fogja olvasóit és bejárja a szigetet, s megmutatja minden zegét-zugát. Ellátogat annak fürdőjébe is, ahol részletesen leírja, hogy az itt található „hévíz” milyen nyavalyák gyógyítására alkalmas. Könyve végén igen részletes, 1:3600-as méretarányú térképet közöl a szigetről, a rajta található épületekről, sétautakról. A nyolc darab fametszettel illusztrált könyv eredetije megtalálható a Magyar Bányászati és Földtani Szolgálat Földtani Szakkönyvtárában is.

Az 1843-ban a Gömör megyei Rimabrézón született Törs Kálmán a Budapesti Tudományegyetemen tanult jogot, majd utána ügyvédi oklevelet is szerzett. Életét mégis inkább az újságírásnak szentelte és Tircs családi nevét Törsre változtatta. 1863–65 között, majd 1869-től újra a *Vasárnapi Újságnál* és annak melléklapjainál (*Politikai Újdonságok*, *Képes Néplap*, *Világkrónika* és az *Oszták Monarchia írásban és képből*) dolgozott. 1868–76 között a *Hon* című lap belső munkatársa lett és emellett szerkesztette Jókai Mór *Üstökös* című élclapját is. 1876-tól az *Egyetértés*,

később a *Pesti Hírlap* újságírója volt. 1878-tól 1892-ben bekövetkezett haláláig pedig országgyűlési képviselő.

Számos újságcikke mellett több könyvet, sőt még egy színdarabot is írt: a *Házasság hajdan* című, két felvonásos vígjátékát 1878. március 9-én mutatták be a Nemzeti Színházban. Könyvei közül talán a legjelentősebb a Margit-sziget, melyhez az adatokat József főherceg jószágigazgatóságától kapta. Könyvét kiadás előtt „lektoráltatta” is, kéziratát ugyanis Rómer Flóris régész átnézte és a hibás adatokat kijavította.

A sziget történetének bemutatását a rómaiaknál kezdi, akiknek a barbárok ellen a környéken vívott harcait, valamint hátrahagyott építészeti örökségüket részletesen ismerteti. Majd rátér az Árpád-házi királyok korából jól ismert *Nyulak szigetének* és IV. Béla lányának, Margitnak a történetére és aprólékosan bemutatja az e korban itt állt egykori épületek, kolostorok, rendházak történetét és azoknak az 1800-as évek második feléig megmaradt romjait.

A majd' 70 oldalnyi történelmi áttekintés után rátér a sziget korabeli leírására. De nem csupán elmeséli azt, hanem szó szerint kézen fogja olvasóját és végigvezeti rajta: „*Ha nincs ellenedre nyájas olvasó, jöjj velem és fogadd el társaságomat. A mennyire tőlem telik, igyekezni fogok, hogy tulságosan unalmadra ne legyek.*

Délután három óra van. A hőség tikkasztó. Sietnünk kell, hogy elérjük a hajót, mely minden félórán indul kora reggeltől egészen addig, míg hazaszállítani való közönség van a szigeten. A belvárosi plébánia temploma előtt állunk s a „Fecske” az átelleni Rudasfürdői állását elhagyva, épen most kezdi hasítani éles orrával a Duna árjait s éles füttyével a levegőt. Épen csak annyi időnk van, hogy 20 krért [krajcárért] az első magyar Dunagőzhajózási társaságnak, mellyel a sziget igazgatóságának szerződése van, e czélra a víz partjára állított, csinos, svájci modorban épült házában jegyet válthassunk. A hajó kiköt, beszállunk...

Leírásai oly részletesek és irodalmiak, hogy a könyvet olvasva tényleg úgy érzi az ember, mintha a szigeten sétálna: „*Ősrengetegbe kell menni az embernek, hogy a szigetiekhez hasonló lombozatu fákat találjon. Dús, tömött*

az egész a csodálatosig. Némely bokor olyan sűrű, hogy lehetetlen belelátni; lapáttal rakásra hányt faleveleknek hinnéd, ágnak, résnek hire sincs sehol; némely facsoportozat kebelében jóságos éjszaka van; nincs az a verőfény, nincs az a nap-sugár, a mely belehasson.”

Praktikus tanácsokkal is ellát, hogyan érdemes bejárni a szigetet, majd részletesen ismerteti annak infrastruktúráját: „*Mi azonban, kik a lehető legrövidebb idő alatt akarunk végigfutni a sziget szépségein, válasszunk a budai oldalt, melyen vasut vezet.*

Ugy bizony, vasut. Mert ennek a kis darab földnek itt vasutja is van. Van annak mindene, a mit a modern felfogás és civilisatió a kényelem fogalmától megkiván.

Van két kikötője, a sziget alsó és felső végén, minden félórán közlekedéssel.

Van postahivatala, a mely szállítja a vendégek leveleit és a hirlapokat.

Van vízvezetéke, — mint már említők, — mely az egész szigetet behálózza.

Van külön szolgabirája, a szükséges assistentiával.

Van gázvilágítása, mely meghosszabbítja a nappalt, ha a közönség hosszabb nappalt kíván s mely a világosság terjesztését nem bizza egyedül a holdvilág jóakarására, mint egynémely civilizált város.

Van távirdája, vasut mentében, mely a vonatok indulását jelzi s megőrzi a közlekedést gátló és veszélyes carambolok ellen, a hogy az összeütközéseket műnyelven elnevezni szokás.

És van vasutja. Egy szóval valóságos szervezett kis állam, külön határokkal; melynek még törvényhozása is van, a miről a fák sudarára ragasztot figyelmeztetések tesznek tanubizonyoságot.

No ez a vasut, ez sokban különbözik ugyan az atlanti és a csendes oceánt összekötő pacific-vasuttól, de a szigetbeli közönség közlekedési igényeinek kielégítésére tökéletesen elég.

Öt csinosan szerkesztett nyári kocsi, nyílt ernyővel, 16 üléssel folyton közlekedik a budai part mentében az alsó vendéglő és a felső kikötő között. Egy-egy erős és virgoncz ló úgy röpti az embert a sima vágányon, mint akármely kisebbszerű locomotiv...

A vasútról leszállva már a természetes meleg forrásokról, az itt feltörő hévizekről ír, összehasonlítva azokat a budai forrásokkal. Az éppen akkor mélyülő artézi kutak fúrásáról és az abban az időben épülő fürdőkről is mesél: „Ezelőtt néhány évvel, midőn a szigetre már kiváló gondot kezdtek fordítani, a sziget igazgatósága e helyen járván, a nagyon megapadt viz kavicsa közt több helyütt látta e meleg források nyomait, hol a felbugyogó viz a kavicsot megnedvesíté. Kísérleteket tétetett hőmérővel, mely az ily helyeken 8 R. fokkal magasabb állást mutatott, mint egyébütt.

Igy fogamzott meg az artézi kut terve, melyet ugyanazon a helyen csak mintegy kísérletkép elkezdett furatni, de mely kísérlet annyira sikerült, hogy most már befejezéséhez közel áll az artézi szökőkutat magába záró épület, mely a felső fürdőházat csodás hatású vizével oly bőven látja el.

Ezután részletesen ismerteti Zsigmondy Vilmos fúrásait és a szigetnek a fúrások során megismert földtani felépítését. Anyaggyűjtésének alaposságát jelzi, hogy

mindent, amit az 1870-es évek elején a geológusok tudtak a területről, azt részletesen leírta. A fúrások során megismert „vizbocsátó” rétegek mélységét és a belőlük származó vízmennyiségeket is részletesen taglalja. Végül közli a feltörő vizek összetételét, mely elemzéseket Than Károly egyetemi „vegytanár” végzett el. Az adatokból pedig már kiolvasható a Margit-szigeti hévizek gyógyhatása:

„A hév víz hatása és kitünő gyógyereje részben a forrás szilárd alkrészeitől, főleg azonban annak oldott légnemű tartalmától, hőfokától és talán a föld beljéből fölvezetett villamos áramlatától föltételeztetik.

1. A fürdők mindenekelőtt a bőr tisztántartását és rendes működését segítik elő ...

2. A meleg fürdők nagy fokban izgatólag és éltetőleg hatnak az ideg- és edény-rendszerre, gyorsítják a szív működést, a légzést és a vérmozgást, elősegítik a kiválasztásokat (izzadság, vizelet). Ezen hatásuknál fogva előmozdítják a kóros lerakódások felszívását, mit még a fürdőkbéli dörzsölés és gyurás, valamint a meleg zuhanyok által gyorsítani lehet ...

3. Ha a fürdők a test hőmérsékleténél alantabb fokban, mint langyos fürdők alkalmaztatnak, akkor lassítólag hatnak a szív működésre, és az idegrendszer kóros izgékonyágát lehangolják, tehát kedvező eredménnyel alkalmazhatók zsábáknál (idegfájdalom), görcsök és méhszervi (hystericus) bántalmak ellen...”

BABINSZKI EDIT